

Wioleta ROMANOWSKA, Zbigniew PODGÓRSKI

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Wydział Biologii Nauk o Ziemi

Toruń, Polska

e-mail: zbigniew.podgorski@umk.pl

ATRAKCYJNOŚĆ WIZUALNA KRAJOBRAZU DOLINY WKRY I JEJ OTOCZENIA W GMINIE GLINOJECK NA PODSTAWIE RÓŻNORODNOŚCI FIZJONOMICZNEJ

VISUAL ATTRACTIVENESS OF LANDSCAPE OF THE WKRA VALLEY AND ITS SURROUNDINGS IN THE GMINA OF GLINOJECK ON THE BASIS OF PHYSIOGNOMIC DIVERSITY OF LANDSCAPE

Słowa kluczowe: krajobraz, gmina Gliniojeck, dolina Wkry, inwentaryzacja krajoznawcza,

ocena atrakcyjności wizualnej krajobrazu, różnorodność fizjonomiczna krajobrazu

Key words: *landscape, Gmina of Gliniojeck, Wkra Valley, cultural heritage and landscape inventory, valuation of visual attractiveness of landscape, physiognomic landscape diversity*

Streszczenie Opracowanie dotyczy oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu fragmentu doliny Wkry oraz terenów przyległych położonych w gminie Gliniojeck. Obszar leży w północno-zachodniej części woj. mazowieckiego, w północnym pasie strefy starogłacialnej. Zagadnienie rozpatrywano przy wykorzystaniu metod: inwentaryzacji krajoznawczej oraz oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu P. Śleszyńskiego (1999). Wartości wskaźnika atrakcyjności wizualnej krajobrazu (AWK) wahały się od -3,80 do +3,21. Na tej podstawie wydzielono osiem klas terenów. Największy udział wykazują tereny o: przeciętnej atrakcyjności wizualnej krajobrazu – 28,4% oraz tereny mało atrakcyjne – 24,1% i tereny nieatrakcyjne – 22,5%. Udział terenów o atrakcyjności wyższej od przeciętnej wynosi 15,9%. Około 30% obiektów dziedzictwa kulturowego gminy Gliniojeck znajduje się w dolinie rzeki Wkry wyróżniającej się wysokimi wartościami AWK.

Abstract *The paper refers to the valuation of visual attractiveness of landscape of a section of the Wkra Valley and its surroundings located in the Gmina of Gliniojeck. This area is located in the north-western part of the Mazovian Voivodeship within the northern section of the old-glacial zone. The study of the issue is based on the methods of cultural heritage and landscape inventory as well as the valuation of visual attractiveness of landscape by P. Śleszyński (1999). The values of the indicator of visual attractiveness of landscape for the study area range from -3.80 to +3.21. On this basis eight classes of areas have been delimited. The highest share is taken by the areas of medium visual attractiveness of landscape (28.4%) as well as the areas of little attractiveness (24.1%) and unattractive areas (22.5%). The areas of the attractiveness above medium level make up mere 15.9%. Almost 30% of cultural heritage of the Gmina of Gliniojeck is located in the valley of the River Wkra.*

WPROWADZENIE

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu kulturowego fragmentu doliny Wkry leżącego w granicach gminy Gliniojeck. Projekt zrealizowano w latach 2008-2010 w kilku etapach postępowania badawczego. Złożoność podjętego zagadnienia, jego rozległy zakres merytoryczny i interdyscyplinarny charakter wymagały wykorzystania szerokiego zestawu metod. Niezależnie od kwerendy i studium literatury, w toku badań wykorzystano cztery metody: metodę oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu, metodę inwentaryzacji krajoznawczej, metodę sondażową oraz analizę SWOT. Za podstawowe metody uznano: metodę inwentaryzacji krajoznawczej oraz metodę oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu, w wersji zaproponowanej przez P. Śleszyńskiego (1999). Dokonując wyboru drugiej ze wskazanych metod kierowano się jej uniwersalnymi zaletami, w tym przede wszystkim dobrą porównywalnością uzyskiwanych wyników. Wprawdzie metoda ta nie oddaje specyfiki widoku (Śleszyński, 1999), jednak w tym przypadku, ze względu na niewielkie zróżnicowanie hipsometryczne obszaru, nie miało to istotnego znaczenia.

CHARAKTERYSTYKA OBSZARU BADAN

Gmina Gliniojeck, o powierzchni 153,5 km², leży w powiecie ciechanowskim, w północno-zachodniej części województwa mazowieckiego. Z historycznego punktu widzenia teren leży na pograniczy ziem: płockiej, zawkrzańskiej i ciechanowskiej, które stanowiły integralną część Mazowsza. Pierwsze wzmianki na temat Gliniojecka pochodzą z 1403 r. (za Romanowską, 2010). Obszar zamieszkuje ok. 8,8 tys. osób, z czego 37% stanowią mieszkańcy Gliniojecka. Większość ludności utrzymuje się ze źródeł rolniczych. Korzystne położenie komunikacyjne obszaru wiąże się z krzyżowaniem na zachód od Gliniojecka dwóch ważnych dróg krajowych: nr 7 i nr 60, tj. drogi łączącej Gdańsk (odległość 256 km) z Warszawą (ok. 94 km) z drogą biegnącą z Płocka (58 km) do Ciechanowa (22 km). Droga krajowa nr 7 stanowi fragment trasy europejskiej pośredniej północ-południe (E77), biegnącej przez Europę Środkową.

Pod względem fizyczno-geograficznym gmina Gliniojeck leży w mezoregionie – Równina Raciąska, stanowiącym fragment makroregionu – Nizina Północnomazowiecka (Kondracki, 2002). Obszar znajduje się w pasie północnym strefy staroglacjalnej, który tworzą tereny objęte zasięgiem glaciostadiałów wkry i mławki (Gilewska, 1986). Rzeźba tego pasa charakteryzuje się pewną odrębnością w stosunku do pozostałych rejonów obszaru staroglacjalnego. Jest bowiem słabiej zdenudowana niż w pasie środkowym (w zasięgu zlodowacenia warty) oraz w pasie południowym (w zasięgu zlodowacenia odry). O przewodnich cechach ukształtowania powierzchni gminy Gliniojeck stanowią zdenudowane wysoczyzny morenowe, tereny sandrowe zlokalizowane w zachodniej części obszaru oraz fragment doliny Wkry, nawiązującej swym przebiegiem do szlaku odpływu wód glacyjfluwalnych zlodowacenia wisły.

W gminie Głinojeck średnie wysokości wynoszą ok. 110 m n.p.m. Minimalne wysokości występują w dolinie rzeki Wkry i nie przekraczają 102 m n.p.m. Natomiast maksymalne wysokości, tj. ponad 120 m n.p.m., występują w północno-wschodniej i centralnej części analizowanego terenu, w strefie wzgórz i wałów morenowych (Romanowska, 2010). Charakterystyczną cechą pokrywy glebowej omawianego obszaru jest mozaikowość. Dominują tu gleby wytworzone z piasków i glin, a mniejszy udział stanowią gleby wytworzone z pyłów, osadów aluwialnych i utworów organogenicznych. Gmina Głinojeck charakteryzuje się glebami słabej jakości (Romanowska, 2010). Istotne jest także podkreślenie znacznego udziału obszarów o silnej podatności gleb na deflację (Józefaciuk, Józefaciuk, 1995). Wysokość względna form eolicznych nie przekracza 15 m.

Gmina Głinojeck należy do Zachodniomazurskiego Regionu Klimatycznego. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi od 7°C do 7,5°C (Woś, 1999). Średnia temperatura dla stycznia wynosi ok. -3,6°C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec, w którym średnia temperatura powietrza wynosi około 17°C. Opady roczne kształtują się w granicach 550-570 mm. Ich udział w półroczu letnim wynosi 60%. Średnia liczba dni ze Słońcem wynosi 237, a okres wegetacyjny trwa około 210 dni (za Kwiatkowskim, 2008).

Teren badań leży w całości w zlewni Narwi, stanowiącej część dorzecza Wisły. Przez teren gminy przepływają dwie rzeki: Wkra (prawy dopływ Narwi), i Stawnica (dopływ Łydyni uchodzącej do Wkry). Wkra, której obszar źródłiskowy stanowią zmeliorowane bagna na wschód od jeziora Kownatki, uchodzi do Narwi w sąsiedztwie wsi Pomiechówek, poniżej zapory w Dębem. Rzeka Wkra ma długość 249,1 km i zlewnię o powierzchni 5 322 km². Średni roczny przepływ Wkry w profilu Ciekryn wynosi 6,69 m³/s (Paczyński, Sadurski, 2007). W przeszłości rzeka była spławna. Wkra w granicach gminy Głinojeck posiada dobrze wykształconą dolinę, z wyraźną równiną zalewową. Na wysokości Głinojecka jej szerokość przekracza 500 m. Koryto Wkry ma charakter prawie naturalny, z licznymi meandrami typowymi dla rzek nizinnych. W zagospodarowaniu zlewni dominują użytki rolne, a lasy zajmują tylko około 20%. Długość odcinka rzeki w gminie Głinojeck wynosi 31 km, zaś w granicach Głinojecka ponad 2 km. Wkra jest rzeką niziną, charakteryzująca się niewielkim spadkiem w profilu podłużnym – około 0,5‰. Sprzyja to powstawaniu licznych meandrów i starorzeczy. W jej korycie występują łachy i kępy, które wraz z często zakrzewionymi brzegami stanowią siedliska dla wielu gatunków fauny i flory. Dolina rzeki Wkry jest korytarzem ekologicznym o znaczeniu krajowym. Gmina Głinojeck wyróżnia się dużym udziałem terenów o potencjalnie największym znaczeniu dla bioróżnorodności. Takie tereny stanowią blisko 46% gruntów Gminy i jednocześnie 28% takich terenów Powiatu Ciechanowskiego (Kwiatkowski, 2008).

Na terenie gminy Głinojeck znajduje się 5,3 tys. ha lasów, co stanowi 31,2% jej ogólnej powierzchni. Przeprowadzona przez Lasy Państwowe inwentaryzacja przyrodnicza ujawniła występowanie na gruntach Nadleśnictwa Ciechanów następujących siedlisk leśnych wymienionych w Dyrektywie Siedliskowej: grądu subkontynentalnego (*Tilio-Carpinetum*), łągu olszowo-jesionowego (*Fraxino-Alnetum*), śródładowego

boru chrobotkowego (*Cladonio-Pinetum*) i łągu wiązowo-jesionowego (*Quercu-Ulmetum*) (Kot, Dombrowski, 2001, za Kwiatkowskim, 2008). Największe kompleksy leśne są zlokalizowane w północno-wschodniej i środkowej części badanego obszaru. W dolinie rzeki Wkry stwierdzono występowanie 20 zespołów i 14 zbiorowisk roślinnych. Tereny podtopione i podmokłe zostały opanowane przez różnorodne zbiorowiska szuwarowe. Ich obrzeża zajmują pospolite zespoły łąkowe i pastwiskowe z udziałem: situ rozpierzchłego (*Juncus effusus*), trzęślicy i modrej (*Molinia caerulea*), ostrożnia warzywnego (*Cirsium oleraceum*) i rdestu wężownika (*Polygonum bistorta*), wierzbownicy błotnej (*Epilobium palustre*), sit skupionego (*Juncus conglomeratus*) i grzebienicy pospolitej (*Cynosurus cristatus*). Udział łąk w powierzchni gminy Glinojek wynosi 20,2%.

Na obszarze gminy Glinojek znajduje się drugi co do wielkości kompleks leśny w powiecie ciechanowskim, w którym występują zwarte powierzchnie łągu olszowo-jesionowego (*Fraxino-Alnetum*). Kompleks jest położony między Ościslówem a Glinojkiem. Wśród gatunków drzew przeważa sosna zwyczajna (*Pinus silvestris*). Rosną też: świerk pospolity (*Picea abies*), dąb szypułkowy (*Quercus robur*), grab pospolity (*Carpinus betulus*), brzoza brodawkowata (*Betula pendula*), a na terenach podmokłych olsza czarna (*Alnus glutinosa*) (Górny, 1996). Ponadto znajdują się cenne okazy drzew będące pomnikami przyrody. Praktycznie w każdym z dworskich parków można spotkać piękne starodrzewia. Na przykład, w parku we Wkrze za pomniki przyrody uznano 230 grabów. W zespole parkowo-dworskim w Glinojku znajduje się 264 drzew różnych gatunków w tym: 7 drzew 170-190-letnich, 16 sztuk 120-130-letnich, 81 sztuk 110-letnich. Pozostałe to drzewa 70-90-letnie i młodsze (Babicz, 1995). Do najcenniejszych okazów należy 190-letni klon srebrzysty, 110-letnia lipa amerykańska i 110-letni jesion wyniosły, a także 190-letni dąb szypułkowy, 190-letni wiąz szypułkowy i 170-letni świerk pospolity. Warto także zwrócić uwagę na obecność w okolicach Żeleźni śródlądowego boru suchego (boru chrobotkowego – *Cladonio-Pinetum*, który jest bardzo rzadkim siedliskiem w skali Powiatu Ciechanowskiego.

INWENTARYZACJA KRAJOZNAWCZA OBSZARU

Inwentaryzację krajoznawczą na obszarze gminy Glinojek przeprowadzano w lipcu i we wrześniu 2009 r. Podczas etapu przygotowawczego, skoncentrowano wysiłki na zebraniu wszelkich dostępnych danych z literatury o obiektach (zabytkach architektury, urbanistyki i archeologii, miejsc pamięci narodowej itp.) i walo-rach krajoznawczych oraz na pozyskaniu materiałów kartograficznych, tj. map topograficznych w skali 1:25 000. W celu zweryfikowania i uaktualnienia informacji dokonano penetracji w terenie. W toku tych prac sporządzono dokumentację fotograficzną oraz notatki zawierające dane szczegółowe, a niekiedy stwierdzające rozbieżności między danymi źródłowymi a stanem faktycznym. Opracowanie zgromadzonych materiałów miało charakter rzeczowy i formalny. Polegało na wykonaniu kart inwentaryzacyjnych oraz dokumentacji inwentaryzacyjnej dla wszystkich obiektów

i walorów krajoznawczych. Prace przeprowadzono zgodnie z zasadami określonymi w pracy Z. Kruczka i in. (2007, s. 82-94) oraz na stronach internetowych Komisji Krajoznawczej PTTK (<http://www.pttk.pl/kzwnw/ikp/>). Zasadniczą część kart inwentaryzacyjnych (poza symbolami klasyfikacji topograficznej i rzeczowej oraz danymi dotyczącymi daty inwentaryzacji) stanowił opis, który zawierał szereg elementów: rodzaj, typ, nazwę; położenie (jeżeli adres nie określał go jednoznacznie); rozwój (historię); charakterystykę (wymiary, opis bryły); opis wnętrza; stan zachowania; opis wydarzeń dziejowych związanych z obiektem (walorem); informacje udostępnienie i zagospodarowaniu turystycznym. Ponadto każda z kart została wzbogacona o dokumentację bibliograficzną – spis wybranych pozycji literatury potwierdzający istotne elementy opisu. W licznych przypadkach do kart dołączono dokumentację ikonograficzną (głównie zdjęcia fotograficzne) i dokumentację kartograficzną. Karty w kartotece uszeregowano według zasad klasyfikacji topograficznej, natomiast w ramach ostatniego członu klasyfikacji topograficznej – zgodnie z klasyfikacją rzeczową. Karty zarchiwizowano przy wykorzystaniu technik komputerowych. Ponadto sporządzono mapę ukazującą lokalizację wybranych obiektów dziedzictwa kulturowego w gminie Głinojeck. Zaznaczono na niej 50 obiektów w tym: cukrownię „Izabelin” w Głinojecku, cegielnię w Dreglinie, młyn wodny we Wkrze, dwór w Gałczyźnie, zespoły parkowo-dworskie w: Głinojecku, Małużynie, Szyjkach Nowych, Wkrze, Sulerzyżu, kościoły w: Głinojecku, Małużynie, Sulerzyżu, cmentarze w: Dreglinie, Kondrajcu Szlacheckim, Lipinach, Woli Młockiej i dwa w Ościślowie, 2 pomniki, 31 przydrożnych figur i krzyży.

OCENA ATRAKCYJNOŚCI WIZUALNEJ KRAJOBRAZU

Za P. Śleszyńskim (1999, s. 39-40), jako atrakcyjność wizualną krajobrazu (AWK) uznano [...] funkcję *realnie istniejącego krajobrazu (K) i ujednoliconych norm określających system wartości estetycznych (WE; 1):* $AWK = f(Kx\{WE\})$. Natomiast jako różnorodność fizjonomiczną krajobrazu uznano cechy charakteryzujące jego fizjonomię, tj. kształt, barwę, wielkość, podobieństwo i różnice w wyglądzie (kontrast) oraz wzajemne położenie (układ lub harmonię). Również, za istotną dla oceny uznano strukturę wewnętrzną, rozumianą jako bogactwo i zróżnicowanie typologiczne elementów oraz ich ułożenie (wypełnienie). Na podstawie analizy zróżnicowania ukształtowania powierzchni terenu oraz jego pokrycia wyróżniono jednostki krajobrazowe, odpowiadające typom geokompleksów. W tym celu wykorzystano mapy: topograficzną w skali 1:50 000 (ark. Głinojeck), glebowo-rolniczą w skali 1:50 000 (ark. Głinojeck) oraz geologiczną w skali 1:200 000 (ark. Mława). Ustalono, że wynik oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu jednostek krajobrazowych stanowi średnia z sumy trzech czynników. Były nimi:

- różnorodność formy, tj. średnia sumy wskaźnika kształtu i długości oraz kontrastu (co przede wszystkim wymagało uwzględnienia kształtu i wielkości geokompleksu oraz kontrastu z otoczeniem, a zatem różnic w pokryciu terenu);

- różnorodność treści, tj. średnia sumy rozciągłości poziomej rzeźby i rozciągłości poziomej pokrycia oraz bogactwa roślinności (pominięto zróżnicowanie kolorystyczne ze względu na zmienność sezonową);
- wpływ działalności ludzkiej (jako przejaw niekorzystnego wpływu, czyli uprawniający do pomniejszenia oceny, uznano wszystkie przypadki obecności w jednostce krajobrazowej takich elementów jak: linie przesyłowe i telefoniczne, drogi o utwardzonej nawierzchni, występowanie składowisk, wysypisk śmieci itp.).

Atrakcyjność wizualną krajobrazu dla poszczególnych jednostek krajobrazowych (geokompleksów) obliczano według zależności określonej przez P. Śleszyńskiego (1999, s. 44):

$$AWK = 0,5 [0,5(R_P + R_K) + \frac{1}{3}(R_{Pr} + R_{Pt} + R_B)] - C, \text{ gdzie:}$$

AWK – atrakcyjność wizualna krajobrazu;

R_P – zróżnicowanie powierzchni: L/A , gdzie L – obwód jednostki, A – powierzchnia jednostki;

R_K – zróżnicowanie kontrastu granic krajobrazów;

R_{Pr} – zróżnicowanie pionowe rzeźby, wyrażone gęstością poziomicy;

R_{Pt} – zróżnicowanie pionowe pokrycia terenu; wyrażone wysokością warstwy roślinności;

R_B – bogactwo typologiczne roślinności;

C – wskaźnik niekorzystnego wpływu działalności człowieka.

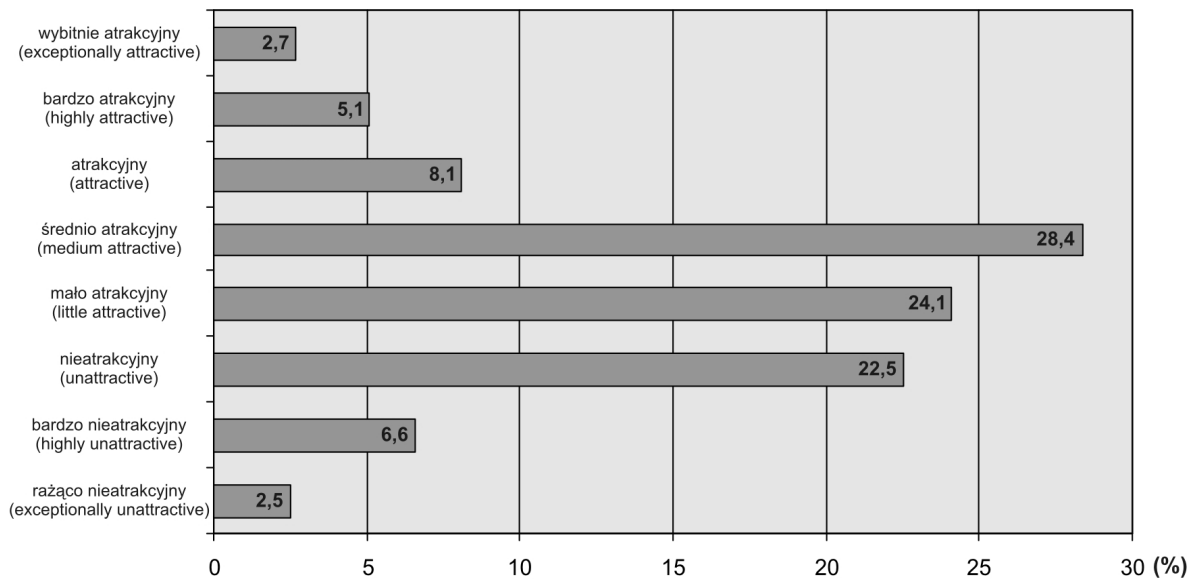
Wartości czterech wskaźników, tj. R_k – wskaźnika zróżnicowania kontrastu granic krajobrazów (dla poszczególnych rodzajów pokrycia); R_{Pr} – wskaźnika zróżnicowania pionowego rzeźby (rozciągłości pionowej rzeźby); R_{Pt} – wskaźnika zróżnicowania pionowego pokrycia terenu (rozciągłości pionowej pokrycia) oraz C – wskaźnika niekorzystnego wpływu działalności człowieka przyjmowano za P. Śleszyńskim (1999, s. 45-48) jako wartości mianowane. Natomiast wartości wskaźników R_P – zróżnicowania powierzchni i R_B – bogactwa typologicznego roślinności, określano w toku obliczeń na podstawie materiału kartograficznego (mapy topograficznej w skali 1:25 000) lub prac w terenie.

Obliczone wartości atrakcyjności wizualnej krajobrazu dla geokompleksów wydzielonych na obszarze gminy Gliniojeck wahały się w granicach od -3,80 do +3,21. Pogrupowano je (podobnie jak uczynił to P. Śleszyński, 1999) w 8 klas. Poszczególne klasy określono jako: tereny rażąco nieatrakcyjne (od -3,8 do -0,01), tereny bardzo nieatrakcyjne (0,0-0,49), tereny nieatrakcyjne (0,5-0,99), tereny mało atrakcyjne (1,0-1,49), tereny przeciętnie atrakcyjne (1,5-1,99), tereny atrakcyjne (2,0-2,49), tereny bardzo atrakcyjne (2,5-2,99), tereny wybitnie atrakcyjne (3,0-3,21).

Największy udział w powierzchni gminy Gliniojeck mają tereny o przeciętnej atrakcyjności wizualnej krajobrazu – 28,4% (43,5 km²). Znaczną powierzchnię zajmują również tereny mało atrakcyjne – 24,1% (37 km²) oraz tereny nieatrakcyjne – 22,5%.

Tereny atrakcyjne stanowią 8,1% powierzchni badanego obszaru (12,5 km²), bardzo atrakcyjne – 5,1%, a wybitnie atrakcyjne – 2,7%. Udział terenów bardzo nieatrakcyjnych wynosi 6,6%. Najmniejszą powierzchnię zajmują obszary o rażącej nieatrakcyjności wizualnej krajobrazu, co stanowi 2,5% obszaru gminy. Łącznie na tereny dla których wskaźnik AWK jest większy od 1,5, tj. o atrakcyjności co najmniej przeciętnej, przypada 40,3% (ryc. 1). Natomiast udział terenów o atrakcyjności wizualnej krajobrazu wyższej od przeciętnej wynosi zaledwie 15,9%, co odpowiada mniej niż 1/6 obszaru badań.

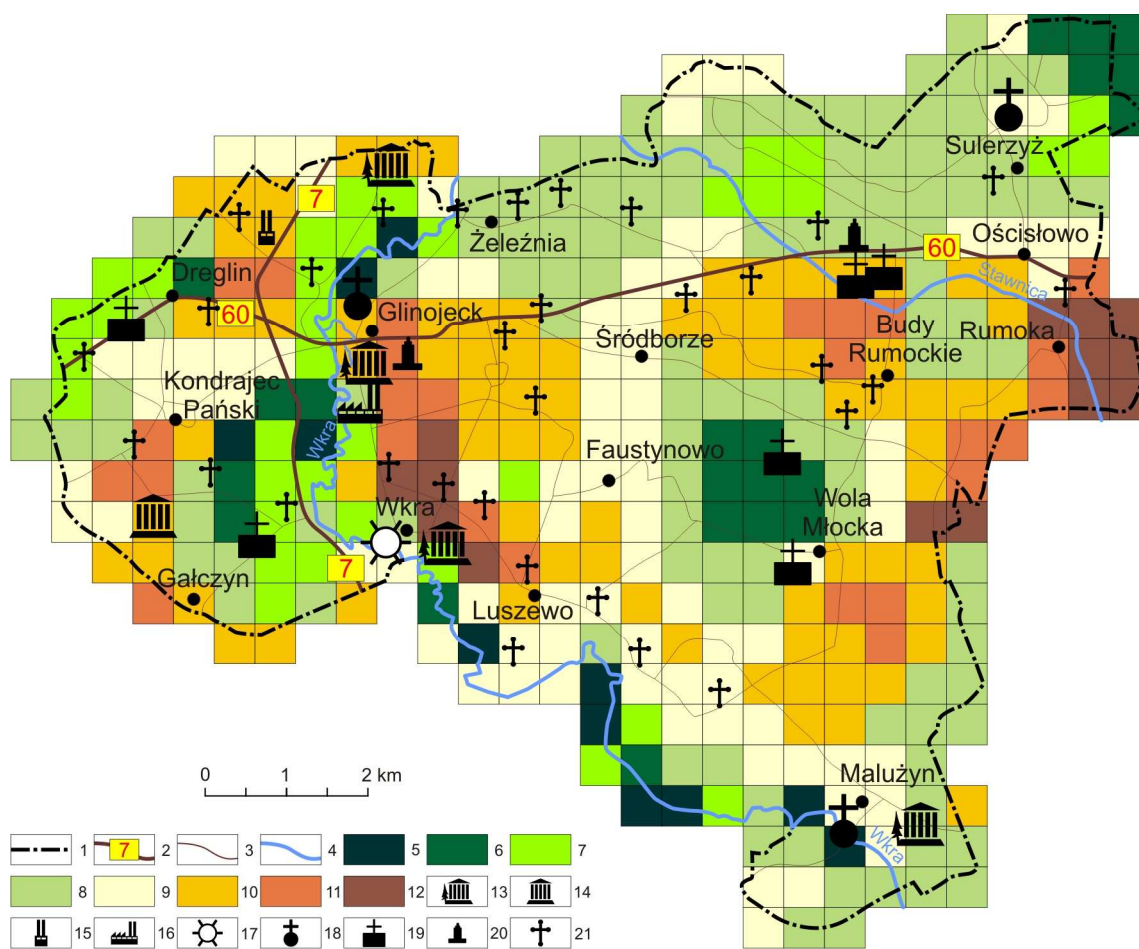
**kategoria krajobrazu
(landscape category)**

Ryc. 1. Udział jednostek krajobrazowych w poszczególnych kategoriach oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu gminy Głinojeck. *Źródło:* W. Romanowskiej 2010.

Fig. 1. Share of geocomplex units in individual categories of valuation of visual attractiveness of landscape in the *Gmina* of Głinojeck. *Source:* W. Romanowska 2010.

W celu uzyskania zgeneralizowanego obrazu przestrzennego zróżnicowania wskaźnika atrakcyjności wizualnej krajobrazu obszar gminy Głinojeck pokryto siatką „oczek” (pól podstawowych) o powierzchni 0,5 km². Do każdego z pól odniesiono wartości wskaźnika AWK obliczone dla poszczególnych jednostek krajobrazowych (geokompleksów). Dokonując tej operacji każdorazowo uwzględniano udział powierzchni jednostki krajobrazowej (lub jej części) w powierzchni całkowitej pola podstawowego. Na tej podstawie każdemu z pól odniesienia przypisano ostatecznie uśrednioną wartość wskaźnika AWK. W kolejnym etapie procedury stwierdzono przynależność wartości wskaźnika AWK do jednej z ośmiu uprzednio wyróżnionych klas atrakcyjności wizualnej krajobrazu. Na tak sporządzoną mapę naniesiono sygnatury wybranych obiektów dziedzictwa kulturowego gmin Głinojeck (ryc. 2).

Ryc. 2. Mapa atrakcyjności wizualnej krajobrazu gminy Głinojeck wraz z ważniejszymi obiektami dziedzictwa kulturowego. *Źródło: Romanowska, 2010.*

Oznaczenia: 1 – granica gminy, 2 – droga krajowa, 3 – droga gminna, 4 – rzeka; Ocena atrakcyjności wizualnej krajobrazu: 5 – wybitnie atrakcyjny, 6 – bardzo atrakcyjny, 7 – atrakcyjny, 8 – przeciętnie atrakcyjny, 9 – mało atrakcyjny, 10 – nieatrakcyjny, 11 – bardzo nieatrakcyjny, 12 – rażąco nieatrakcyjny; Obiekty dziedzictwa kulturowego: 13 – zespół parkowo-dworski, 14 – dwór, 15 – cegielnia, 16 – cukrownia, 17 – młyn wodny, 18 – kościół, 19 – cmentarz, 20 – pomnik, 21 – kapliczka lub krzyż przydrożny.

Fig. 2. Visual attractiveness of landscape of the *Gmina* of Głinojeck with the main objects of cultural heritage. *Source: Romanowska, 2010.*

Notations: 1 – *Gmina's* borders, 2 – state road, 3 – local road, 4 – river; Valuation of visual attractiveness of landscape: 5 – exceptionally attractive, 6 – highly attractive, 7 – attractive, 8 – medium attractive, 9 – little attractive, 10 – unattractive, 11 – highly unattractive, 12 – exceptionally unattractive; Objects of cultural heritage: 13 – manor house with park, 14 – manor house, 15 – brickwork, 16 – sugar factory, 17 – water mill, 18 – church, 19 – cemetery, 20 – monument, 21 – wayside shrine or cross.

W gminie Głinojeck, tereny o wysokich wartościach AWK znajdują się w dolinie Wkry, co wynika przede wszystkim ze zróżnicowania morfologicznego i hipsometrycznego tej formy oraz różnorodności gatunkowej występującej tu flory.

W otoczeniu licznych starorzeczy występują zarośla wierzbowe i lasy łąkowe z charakterystycznymi gatunkami drzew jak: grab pospolity (*Carpinus betulus*), lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) i dąb szypułkowy (*Quercus robur*). W przewadze tereny te są użytkowane rolniczo – znaczną część zajmują łąki i pola uprawne. Atrakcyjność wizualną krajobrazu obniża niekiedy zabudowa oraz elementy infrastruktury komunikacyjnej. Wysokimi wartościami AWK charakteryzują się także tereny wzgórz i wałów morenowych, położone w środkowej oraz północno-wschodniej części obszaru badań. Zwiększona atrakcyjność krajobrazu jest w tym przypadku konsekwencją większego zróżnicowania hipsometrycznego oraz występowania lasów łąkowych. Przeciętną i małą atrakcyjnością krajobrazu charakteryzują się tereny rolnicze, dominujące w częściach zachodniej i południowej Gminy. Znaczne przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika AWK dotyczy terenów sandrowych, zlokalizowanych we wschodniej części gminy Głinojeck. Oceny krajobrazu są tu niezwykle zróżnicowane, stąd też wyróżniono zarówno tereny – od bardzo atrakcyjnych po przeciętne i mało atrakcyjne, aż po nieatrakcyjne. Tereny atrakcyjne i przeciętnie atrakcyjne posiadają urozmaiconą rzeźbę terenu, porośnięte są lasami łąkowymi, rzadziej borami sosnowymi. Negatywny wpływ działalności człowieka jest nieznaczny. Tereny mało atrakcyjne oraz nieatrakcyjne pokrywają się z zasięgami wielkopowierzchniowych pól uprawnych, przy niewielkim udziale lasów. Mimo, że charakter zróżnicowania rzeźby terenu nie jest czynnikiem silnie różnicującym te obszary to niska różnorodność gatunkowa flory powoduje, że wskaźnik atrakcyjności wizualnej krajobrazu mieści się w przedziale 0,50-1,49.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

W toku przeprowadzanych badań określono zasoby kulturowe krajobrazu gminy Głinojeck. W wyniku kwerendy materiałów źródłowych, a przede wszystkim podczas inwentaryzacji krajoznawczej stwierdzono, że szereg obiektów istniejących jeszcze 30 lat temu uległo częściowemu lub całkowitemu zniszczeniu. Wiele obiektów dziedzictwa kulturowego stanowi własność prywatną. Nad pozostałymi pieczę sprawuje Urząd Miasta i Gminy w Głinojecku. Znaczna ich część, będąca pod zarządem gminy znajduje się w dobrym stanie. Natomiast osoby prywatne, dysponują często obiektami w sposób nieumiejętny przez co następuje ich dewastacja.

Na podstawie analizy porównawczej zróżnicowania przestrzennego wskaźnika AWK oraz lokalizacji inwentaryzowanych obiektów dziedzictwa kulturowego stwierdzono, że w gminie Głinojeck tylko 10% obiektów zlokalizowanych jest w krajobrazie wybitnie atrakcyjnym i bardzo atrakcyjnym, 19% – w krajobrazie atrakcyjnym, 28% obiektów znajduje się w krajobrazie przeciętnie atrakcyjnym, 20% – w mało atrakcyjnym, 13% – w nieatrakcyjnym, a 10% – w krajobrazie bardzo nieatrakcyjnym i rażąco nieatrakcyjnym. Blisko 30% całkowitej liczby obiektów dziedzictwa kulturowego gminy Głinojeck zlokalizowanych jest w dolinie rzeki Wkry, w tym wszystkie zespoły parkowo-dworskie. Jest to m.in. wynikiem tego iż zajmująca dużą powierzchnię dolina rzeczna stanowi obszar stosunkowo atrakcyjny.

Na atrakcyjnych terenach leśnych nie zlokalizowano żadnego tego typu obiektu. Natomiast na sandrach, zajmujących stosunkowo małą powierzchnię gminy Głinojeck, znajdują się jedynie dwa obiekty dziedzictwa kulturowego.

Wydajecie zatem, że skoro jedynie 15,9% obszaru gminy Głinojeck stanowią tereny o wartościach wskaźnika AWK wyższych od przeciętnej i w znacznej mierze są to tereny doliny Wkry to dalsze działania zmierzające do podniesienia atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej gminy Głinojeck powinny przede wszystkim dotyczyć tego obszaru. Obiekty dziedzictwa kulturowego powinny być łatwo dostępne dla wszystkich potencjalnych turystów. Obecnie obiekty te nie są przystosowane do zwiedzania ponieważ znaczna ich część znajduje się w rękach osób prywatnych. Baza turystyczna powinna być w przyszłości sukcesywnie rozwijana i udoskonalana, tak by w gminie Głinojeck stworzyć idealne warunki dla rozwoju turystyki wiejskiej, głównie agroturystyki. Dodatkowym atutem gminy Głinojeck jest duży udział lasów w ogólnej powierzchni – 30%.

LITERATURA

- Babicz Z., 1995: Zabytkowe drzewa, [w:] *Więści Głinojeckie*, 13; s. 5.
- Józefaciuk A., Józefaciuk Cz., 1995: *Erozja agrosystemów*, PIOŚ, Bibl. Monit. Środ., Warszawa.
- Gilewska S., 1986: Podział Polski na jednostki geomorfologiczne, *Przeł. Geogr.*, 1-2, s. 15-40.
- Górny S., 1996: *Przyroda Mazowska Północnego*, Ciechanów.
<http://www.pttk.pl/kznw/ikp/>
- Kondracki J., 2002: *Geografia regionalna Polski*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- Kot H., Dombrowski A., (red.), 2001: *Strategia ochrony fauny na Nizinie Mazowieckiej*. Mazowieckie Towarzystwo Ochrony Fauny, Siedlce.
- Kruczek Z., Kurek A., Nowacki M., 2007: *Krajoznawstwo zarys teorii i metodyki*, Proksenia, Kraków.
- Kwiatkowski P., 2008: *Prognoza oddziaływania na środowisko strategii rozwoju powiatu Ciechanowskiego do roku 2020*, Giżycko – Ciechanów.
<http://stciechanow.bip.org.pl/>
- Paczyński B., Sadurski A., (red.), 2007: *Hydrogeologia regionalna Polski*, PIG, Warszawa.
- Romanowska W., 2010: *Ocena atrakcyjności wizualnej krajobrazu kulturowego gminy Głinojeck (woj. mazowieckie)*, Praca magisterska wykonana w Zakładzie Geografii Krajobrazu IG UMK pod kierunkiem Z. Podgórskiego).
- Śleszyński P., 1999: Nowa metoda oceny atrakcyjności wizualnej krajobrazu, [w:] M. Pietrzak (red.), *Geoekologiczne podstawy badania i planowania krajobrazu rekreacyjnego*, *Problemy Ekologii Krajobrazu*, 5, s.37-55.
- Woś A., 1999: *Klimat Polski*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.